

Štátny archív v Banskej Bystrici
Komentár k výkazu práce za rok 2020
Personálny stav

Na začiatku roka 2020 pracovalo v Štátnom archíve v Banskej Bystrici 41 zamestnancov. 19 z nich vykonávalo pracovné činnosti v sídelnom meste štátneho archívu, 3 zamestnankyne v Archíve Banská Štiavnica. Piatimi obsadenými systematizovanými miestami disponovali archívy Kremnica a Zvolen, štyrmi veľkokrtíšske pracovisko. Dvaja pracovníci vykonávali pracovné činnosti v archíve v Rimavskej Sobote a tri zamestnankyne v Archíve Lučenec.

Počas roka pretrvávalo oslabenie personálneho stavu v Rimavskej Sobote, až ku koncu roka keď im pribudla nová pracovná sila. V Banskej Bystrici už vo februári 2020 po výberovom konaní na voľné štátnozamestnanecké miesto na oddelení spracúvania archívnych dokumentov nastúpila nová pracovníčka v PT1, ktorá však v septembri odišla na materskú dovolenku. Obe zamestnankyne v štátnej službe absolvovali na príslušných pracoviskách adaptačné vzdelávanie pod dozorom vybraných mentorov.

Zásadné zmeny zasiahli banskobystrický archív. V júni 2020 odstúpil z funkcie dovtedajší vedúci oddelenia služieb verejnosti a po absolvovaní vnútorného výberového konania bol od septembra 2020 nahradený dovtedy poverenou pracovníčkou so sedemnášročnými skúsenosťami. Následne bývalý vedúci oddelenia služieb verejnosti zaujal pozíciu na tom istom oddelení na zastupovanie pracovníčky na materskej dovolenke. Podľa § 55 ods. 1 Zákona NR SR číslo 55/2017 Z. z. o štátnej službe odišli posledný štvrtýrok 2020 do starobného dôchodku tri zamestnankyne. Náhlým úmrtím dlhoročného riaditeľa PhDr. Igora Grausa, PhD. 4. decembra 2020 stratil Štátny archív v Banskej Bystrici vodcovskú osobnosť. Následne bola riadením štátneho archívu poverená vedúca oddelenia služieb verejnosti. Na konci roka 2020 tak v archíve v Banskej Bystrici zostalo pracovať 15 osôb.

Pracovisko Veľký Krtíš zaznamenal úbytok jednej pracovnej sily, v lete kedy odišiel do starobného dôchodku jeden pracovník. Personálne obsadenie archívov v Banskej Štiavnici a v Kremnici zostalo nezmenené.

Predarchívna starostlivosť

Komplex odborných činností správy registratúry patril medzi ťažiskové aktivity aj v roku 2020. Pracovníci archívu okrem nižšie uvedených pracovných činností stanovených legislatívou realizovali so správcami registratúr či s poverenými zástupcami súkromných spoločností množstvo konzultácií, telefonických inštrukcií a usmernení prostredníctvom elektronickej pošty. Zamestnanci archívu tak napriek obmedzeniam vyplývajúcim z epidémie Covid-19 vykonávali pracovné činnosti v štandardnom nasadení. V porovnaní s rokom 2019 značný pokles vykazovaných činnosti bol dôsledkom zníženého záujmu verejnosti v období pandémie.

Štátny archív v Banskej Bystrici evidoval 1854 pôvodcov registratúry, z nich počas roka bolo päť vyradených a 9 pribudlo. Pracoviskám štátneho archívu adresovali 537 návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov, v porovnaní s rokom 2019 o takmer sto menej. 177 návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov schválili pracovníci oddelenia služieb verejnosti v sídelnom meste archívu, druhý najvyšší a v porovnaní s predchádzajúcim rokom takmer dvojnásobný počet posudzovali v Rimavskej Sobote: z 96 doručených návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov schválili 91. Pracovníčky lučeneckého archívu sa zaoberali 73 vyradovacími konaniami, o štyridsať menej než v roku 2019 a podobný pokles vyťažnosti v tejto činnosti pozorujeme vo zvolenskom archíve. Tam schválili 60 návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov oproti deväťdesiatim v predchádzajúcom roku. Kremnickému archívu adresovaných 48 návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov predstavuje v porovnaní s rokom 2019 zníženie o polovicu. Približne zhodný počet ako v predchádzajúcom roku, 61 návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov doručili archívu vo Veľkom Krtíši, tamojší pracovníci však v deviatich konaniach odopreli vyradenie záznamov. Banskoštiavnické pracovisko sa v roku 2020 zaoberalo 28 návrhmi na vyradenie registratúrnych záznamov. V roku 2020 prevzali pracoviská archívu takmer 319 bm archívneho materiálu, z toho 99% po vyradovacom konaní.

Porovnaním s rokom 2019 vykazujeme pri posudzovaní a schvaľovaní registratúrnych poriadkov a registratúrnych plánov dvojtretinový štatistický úbytok. Celkovo ich bolo predložených 56, takmer rovnako ako v roku 2018. Prvú kategóriu pôvodcov s nutnosťou vypracovania registratúrnych poriadkov i registratúrnych plánov tvorilo až 46 subjektov. Pracovníci oddelenia služieb verejnosti v Banskej Bystrici schválili 26 registratúrnych poriadkov a registratúrnych plánov, ďalšie pracoviská nedosiahli dvojciferný počet

posudzovaných registratúrnych poriadkov a registratúrnych plánov a pracovisku vo Veľkom Krtíši nepredložili na schválenie žiaden registratúrny poriadok a registratúrny plán.

Štátny odborný dozor správy registratúry vykonali zamestnanci 66 krát. V pôsobnosti zvolenského archívu po odchode zamestnankyne na materskú dovolenku ešte v roku 2019 doposiaľ bol realizovaný výpomocou z banskobystrického pracoviska a rovnako tak pracovníčky archívu v Lučenci spolupracovali pri výkone štátneho odborného dozoru v rimavskosobotskom pracovisku. Uvedený počet vykonaných kontrol korešponduje s plánom kontrolnej činnosti na rok 2020. Kontroly sa týkali pôvodcov I. kategórie, pričom boli zamerané na dodržiavanie zákona NR SR č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ustanovení vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov, ako aj na dodržiavanie záväzných interných aktov riadenia na správu registratúry, predovšetkým registratúrneho poriadku a registratúrneho plánu. Predmetom kontroly u pôvodcov registratúry, ktorí sú orgánom verejnej správy, bolo aj dodržiavanie vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 410/2015 Z. z. o podrobnostiach výkonu správy registratúry orgánov verejnej moci a o tvorbe spisu a vyhlášky č. 49/2019 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 410/2015 Z. z. o podrobnostiach výkonu správy registratúry orgánov verejnej moci a o tvorbe spisu.

Evidencia archívneho dedičstva

Sedem pracovísk Štátneho archívu v Banskej Bystrici deponuje 4479 archívnych súborov (fondov a zbierok) v celkovom rozsahu 27 189 bm. 1417 archívnych súborov predstavujúcich približne polovicu z uvedeného rozsahu sa nachádza v banskobystrickom archíve. Nasleduje pracovisko vo Zvolene s 3065 bm archívneho materiálu, čiže jednou devätinou celkového rozsahu. O približne dvesto bm menej je uložených v kremnickom archíve. V pracoviskách vo Veľkom Krtíši a v Rimavskej Sobote nachádzame po 1900 bm archívneho materiálu a do 1400 bm deponujú v Lučenci a v Banskej Štiavnici.

Štátny archív v Banskej Bystrici spravuje na základe depozitných zmlúv dvanásť archívnych fondov iných vlastníkov, z nich desať vo veľkosti takmer 37 bm sa nachádza v archíve v Banskej Štiavnici, naopak v archívoch pôvodcov evidujeme uloženie súborov v rozsahu 227 bm, z toho 172 bm prináleží banskobystrickému archívu a zvyšok

banskoštiavnickému. Takmer 24 bm tvorí úbytok archívneho materiálu, dve tretiny z toho odovzdali na zničenie v archíve vo Veľkom Krtíši.

Ochrana archívnych dokumentov a budovy archívu

K 31. decembru 2020 môžeme stanoviť voľnú kapacitu depotov Štátneho archívu v Banskej Bystrici na približne 4121 bm, pričom zaznamenávame značné rozdiely v priestorových možnostiach jednotlivých pracovísk. Samotná archívna budova v Banskej Bystrici má kapacitu depotov 17481 bm, voľná kapacita depotov je 1828 bm, pri všetkých uvedených číslach však ide iba o prepočítanú plochu depotov, pretože od roku 1996, kedy bola budova daná do užívania, neboli osadené všetky depoty mobilnou regálovou technikou a veľká časť archívneho materiálu a knižnice je v dôsledku toho dodnes uložená na zemi. V súčasnosti začína byť situácia s uložením kritická, keďže archív postupne likviduje resty bývalého Štátneho archívu (do roku 2015) a preberá od pôvodcov väčšie množstvá archívnych dokumentov. Účelová archívna budova v Banskej Bystrici vyžaduje každoročné opravy a rekonštrukčné zásahy. Z balíka požadovaných prác adresovaných Centru podpory došlo k oprave schodiska pri vstupe do archívu a čelnú stranu objektu archívu osvetľujú nové LED žiarovky. Po niekoľkých rokoch došlo k zaizolovaniu potrubných rozvodov ústredného kúrenia a výmene poruchového plynového 50kW kotla za dva nové 20 + 20 kW. Na druhom poschodí inštalovali radiátory s väčšou výhrevnou plochou a nefunkčné konvektory v depotoch boli nahradené trinástimi novými. Rovnako ako v minulosti tak aj v tomto roku 2020 veľký problém predstavovala absencia kapacitne dostačujúcej miestnosti na porady všetkých pracovníkov archívu alebo na prednáškovú činnosť (na tento účel je použiteľná iba bádateľňa archívu) a vhodných, resp. použiteľných priestorov na výstavy archívnych dokumentov. Sklenené výstavné skrinky v bádateľni z bezpečnostných dôvodov neumožňujú vystavovať originály archívnych dokumentov (až príliš jednoduché odomykanie a zároveň trvalé pôsobenie denného svetla). Ich umiestnenie na inom mieste pritom nie je možné, pretože archív okrem bádateľne na tento účel nemá v celom objekte vhodný priestor. Kritický nedostatok voľnej plochy odhadovanej len na necelých 67 bm nachádzame v Kremnici, potenciál uloženia ešte 125 bm uvádza archív v Lučenci a rimavskosobotské pracovisko disponuje 150 bm voľnej plochy. Kapacita vo Veľkom Krtíši dovoľuje prevziať ešte 439 bm archívneho materiálu. Omnoho priaznivejšie podmienky s voľnou plochou 940 bm ponúka archívna budova vo Zvolene a neobsadených 1725 bm vykazuje archív v Banskej Bystrici.

Možnosti ochrany archívneho materiálu podmieňuje stav objektov využívaných štátnym archívom Starostlivosť o každodennú prevádzku sídelných budov vykonávajú pre jednotlivé pracoviská jednotky podpory a Centrum podpory pre účelovú budovu archívu v Banskej Bystrici.

Naliehavý problém s uložením archívneho materiálu predstavuje len časť nedostatkov budovy kremnického archívu. Riešenie prostredníctvom nákupu a inštalácie regálovej techniky v suteréne i v podkroví archívu by mohlo oddialiť opätovný kapacitný nedostatok. Od začiatku roka 2019 vedúca archívu pravidelne komunikovala nadmernú vlhkosť severnej časti obvodového múru objektu spôsobenú poškodením žľabu. Zakrátko po čiastočnom zafixovaní poškodenia v januári 2020 už opätovne ohrozuje zdravie osôb nachádzajúcich sa pri budove archívu, navyše častým zatekaním devastujúcim fasádu objektu došlo už k prasknutiu spodnej časti budovy. V havarijnom stave sa ďalej nachádza loggia, zavlhnuté depoty na prízemí a podkrovie vrátane strešných okien.

Pracovisko v Lučenci využíva okrem budovy archívu na Kubínyiho námestí aj budovu na Rázusovej ulici. Zvýšenie úložnej kapacity by bolo možné realizovať inštaláciou regálov výlučne v objekte depotu, čomu by predchádzala rekonštrukcia podláh alebo adaptácia už vybudovanej prístavby objektu. V roku 2020 nedošlo k žiadanému odstráneniu dlhodobo nevyhovujúcich dvojkrídlových dverí depotu osadených už pred storočím, nový náter však získala vstupná brána do objektu archívu na Kubínyiho námestí.

Pracovisko Archív Rimavská Sobota sídli spoločne s katastrálnym úradom v nevhodnom dvojpodlažnom objekte pôvodne rodinného domu s minimálnym priestorom na uloženie archívneho materiálu. Archív do roku 2020 využíval externé depoty v budove župného domu a v mestskej časti Tomášová prenajímané od mestskej bytovej správy, respektíve súkromného vlastníka v celkovej sume 9 tisíc € ročne, ktoré od marca 2021 nahradí jeden depot vo vlastníctve Slovenskej sporiteľne.

Účelová archívna budova vo Veľkom Krtíši z roku 1985 vyžaduje generálnu opravu, najmä výmenu okien a zateplenie, ktoré by prinieslo značné úspory pri vykurovaní objektu. Netesnosť drevených okien spôsobuje v letnom a v jesennom období pomerne časté narušenia objektu budovy archívu, čo má na svedomí podľa technikov z ochrany objektov nadmerné množstvo hmyzu sťahujúceho sa do objektu cez poškodené a netesniace okná a dvere. V roku 2020 sme zaevidovali 6 hlásení o narušení objektu spojených s výjazdom policajnej hliadky. Archív využíva depot vo vlastníctve Slovenskej pošty. Počas roka boli uskutočnené nasledovné nevyhnutné opravy: porucha ventilu na bojleri, pričom došlo k vytopeniu kotolne, výmena tečúceho odvzdušňovacieho ventilu na radiátore, oprava časti poškodenej strešnej

krytiny spôsobujúcej zatekanie strechy na hlavnej budove, ako aj oprava poškodenej a zatekajúcej strešnej krytiny na budove Pošty, v ktorej má archív prenajaté priestory. Vzhľadom na vek budovy a jej súčasti je veľká pravdepodobnosť, že sa uvedené kolízie budú opakovať. Z hľadiska ochrany archíválií pred poškodením vodou považujeme za nevyhnutnú výmenu starých radiátorov v depotoch archívu alebo v celej budove.

Pracovisko v Banskej Štiavnici sídli v budove okresného úradu so samostatným vchodom. Rozšírenie úložných priestorov archívu adaptáciou bolo realizované v rokoch 2017 a 2018 z dôvodu dočasného uloženia archívnych súborov slovenského banského archívu počas rekonštrukčných prác na budove archívu. Získaný priestor sa v roku 2020 nepodarilo vybaviť regálovou technikou a vyžaduje úpravy stien a stropu.

Budova zvolenského archívu sa nachádza v dobrom stave bez výrazných poškodení, avšak nedisponuje pripojením na kanalizáciu a najväčšie prevádzkové komplikácie tak spôsobuje žumpa. Kapacitne postačujúce depoty bude potrebné kompletne vybaviť regálmi.

Sprístupňovanie archívnych dokumentov

V roku 2020 pracovníci štátneho archívu paušálne usporiadali a vnútorne vyradili 163 bm a inventarizovali ďalších 46 bm, inventarizácia archívneho materiálu bola finalizovaná na 37 bm. Z 29 bm boli vypracované registre a vyhotovených bolo 36 opisov archívnych fondov podľa medzinárodného štandardu ISAD (G).

V Banskej Bystrici pokračovali práce na sprístupnení archívnych fondov Gemersko - malohontská župa II. (1638) 1803 – 1922, Zvolenská župa (1254) 1382 – 1922 Stredoslovenský krajský národný výbor v Banskej Bystrici II., odbor finančný 1971 – 1990, Okresný národný výbor v Banskej Bystrici, odbor poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva 1960 – 1990 a Zbierka plagátov a letákov 1852 – 1988.

Pracovníčka odídená na starobný dôchodok v októbri 2020 ukončila spracovanie archívneho fondu Stredoslovenský krajský národný výbor v Banskej Bystrici II., Výbor ľudovej kontroly (VLK) 1971 – 1990 vrátane odovzdania vypracovanej archívnej pomôcky. Pokračovalo sa sprístupnení archívnych fondov miestnych národných výborov tzv. satelitných obcí Banskej Bystrice. V roku 2020 boli vyhotovené projekty k sprístupneniu, následne začaté i skončené odborné činnosti a archívna pomôcka odovzdaná k nasledujúcim fondom: Miestny národný výbor v Majeri (1947) 1950 – 1960, Miestny národný výbor v Kráľovej (1941) 1950 – 1961, Miestny národný výbor v Skubíne 1950 – 1960 a Miestny národný

výbor v Podlaviciach 1950 – 1960. Podobne ďalšia pracovníčka projektovala, spracúvala a inventarizovala súbor Hnutie proti násiliu 1989 – 1992.

Zvolenské pracovisko vykonávalo usporiadanie a inventarizovanie archívneho fondu Obvodný notársky úrad v Detve 1871 – 1945.

V Banskej Štiavnici aj po odchode vedúceho archívu do starobného dôchodku v roku 2018 pokračujú dôležité práce na sprístupnení archívneho fondu Magistrát mesta Banská Štiavnica. V roku 2020 pracovníčka kompletizovala čistopis archívnej pomôcky vypracovanej k vecnej skupine korešpondencie mesta z rokov 1527 – 1530 pripravovanej ako trinásty (XIII.) zväzok inventára. Vyhotovenie archívnej pomôcky ukončilo spracúvanie archívneho fondu Stredná lesnícka technická škola v Banskej Štiavnici 1919 – 2000. Napriek absentujúcemu vyjadreniu z odboru archívov a registratúr k projektu na sprístupnenie archívneho fondu Obvodný úrad v Banskej Štiavnici 1991 – 1996 pracovníčka ukončila usporadúvanie spisového materiálu podľa štruktúry obsiahnutej v neposúdenom projekte, realizovala vnútorné vyradovanie a inventarizovanie.

Kolektív pracovníčok v Kremnici finišoval činnosti na sprístupnení archívneho fondu Okresný národný výbor v Kremnici 1945 – 1960. V roku 2020 vypracovali registre, úvod archívnej pomôcky, no pristúpili i k zjednodušeniu a zároveň výstižnejším zápisom registov a už na začiatku roka 2021 bude odoslaná na posúdenie. Jedna z pracovníčok kompletne realizovala odborné činnosti na sprístupnení archívneho fondu Telovýchovná jednota Biela stopa v Kremnici vrátane vypracovania inventára. Pre zjednodušenie správnej agendy boli externistom na absolventskej praxi vypracované registre k dedičskej agende Štátneho notárstva v Žiari nad Hronom z rokov 1987 – 1990.

V roku 2020 lučenecké pracovníčky spracúvali a pred zaslaním archívnej pomôcky na posúdenie sa na konci roku nachádzal stav prác na sprístupnení archívnych fondoch miestnych národných výborov v Ábelovej, Brezničke, Boľkovciach a Haliči. V prípade fondu Miestny národný výbor v Haliči (1945 – 1990) spracúvaniu predchádzalo vypracovanie projektu na sprístupnenie archívneho fondov. V záujme uľahčenia činností pre potreby správnej agendy boli vypracované registre z archívnych fondov Obvodný úrad životného prostredia v Lučenci (1991 – 1996) a Štátne notárstvo v Lučenci (1962 – 1992).

Pracovisko vo Veľkom Krtíši pokračovalo v usporadúvaní, vnútornom vyradovaní a inventarizovaní ťažiskového archívneho fondu Mestský národný výbor vo Veľkom Krtíši (1945 – 1990) a fondového oddelenia Okresný národný výbor vo Veľkom Krtíši, odbor poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva (1962) 1968 – 1990. V pláne práce na rok 2020 neuvedené, no na základe bádateľského impulzu bolo vedúcim archívu realizované

usporadúvanie a vnútorné vyradovanie v archívnom fonde Hontiansko-ipeľského osvetového strediska.

Prístup k archívnym dokumentom

Priamoúmerne sa zníženie kapacity bádateľní v dôsledku epidémie Covid-19 prejavilo v porovnaní s rokom 2019 štatistickým úbytkom bádateľov v Štátnom archíve v Banskej Bystrici. Sumárne na všetkých pracoviskách v roku 2020 bádalo 466 osôb, ktoré vykonali 1041 bádateľských návštev, v predchádzajúcom roku 636 bádateľov realizovalo 1579 návštev. Zaznamenali sme úbytok 170 bádateľov a 438 návštev.

Sídlné pracovisko archívu poňalo 156 bádateľov uskutočňujúcich 370 návštev, archív v Kremnici navštívilo 104 bádateľov 189krát, v archíve vo Zvolene uskutočnilo 60 osôb 116 bádateľských návštev. V lučeneckom pracovisku vykonalo 54 bádateľov celkom 147 návštev, v Banskej Štiavnici 42 bádateľov navštívilo archív 110krát, vo Veľkom Krtíši 39 bádateľov prišlo do archívu 74krát a jedenásti bádatelia v Rimavskej Sobote vykonali 35 návštev.

V správnej agende, prístupe k archívnym dokumentom formou odpisu, výpisu, potvrdenia alebo kópie na základe písomnej žiadosti vybavili v roku 2020 pracovníci štátneho archívu 3148 žiadostí a poskytli 9866 kópií, výpisov alebo odpisov archívnych dokumentov. Oproti predchádzajúcemu roku zaznamenávame nárast o 388 doručených žiadostí, ale zároveň pokles o 1689 predložených kópií, výpisov alebo odpisov archívnych dokumentov.

1525 žiadostí adresovaných pracovisku v Banskej Bystrici predstavuje oproti roku 2019 výrazné navýšenie o 449 konaní, klientom vydalo 2784 kópií, výpisov alebo odpisov, čo predstavuje nárast o 1739 kusov. V Kremnici v roku 2020 vybavili 493 žiadostí, o tridsať menej než v roku 2019 a vydali 3417 kópií, výpisov alebo odpisov, o 21 viac než v predchádzajúcom roku. V Lučenci vybavili takmer zhodný počet 280 žiadostí ako v roku 2019 a klientom vydali 336 kópií, výpisov a odpisov. Pokles o 51 oproti roku 2019, čiže 270 doručených žiadostí a 2140 vydaných kópií, výpisov a odpisov vybavili vo zvolenskom pracovisku, veľkokrtíšskemu archívu adresovaných 236 žiadostí (202 v roku 2019) vybavili 927 vydanými kópiami, odpismi a výpismi. V Banskej Štiavnici sa zaoberali 234 žiadosťami (v predchádzajúcom roku 2018 - 282) a poskytli 170 kópií, výpisov a odpisov. V Rimavskej Sobote vybavili 110 žiadostí, čo predstavuje rast o 37 doručených žiadostí viac než v roku 2019 a dokonca o 72 viac ako pred dvoma rokmi.

Knižnica

Štátny archív v roku 2019 evidoval spolu 61262 zaprírástkováných knižničných jednotiek, z toho najväčší počet v Banskej Bystrici (33398 kusov). Veľké množstvo ešte nezaprírástkováných kníh sa nachádza na pracovisku v Banskej Bystrici (cca 30000 kusov). Vítané oživenie akvizíčnej činnosti rovnako ako v predchádzajúcom roku predstavoval centrálny nákup odbornej literatúry prostredníctvom Odboru archívov a registratúr MV SR, vďaka ktorému sa doplnili viaceré publikácie. Celkový prírastok kníh vrátane kníh získaných darmi predstavoval 2083 kusov.

Evidencia uvádza 218 výpožičiek. Z uvedeného počtu bolo najviac výpožičiek v Banskej Bystrici (120 výpožičiek), nižší počet 43 výpožičiek v Kremnici a 40 v Lučenci, desať v Banskej Štiavnici a 5 vo Veľkom Krtíši. Na zostávajúcich troch archívnych pracoviskách sa nerealizovali žiadne výpožičky kníh.

Výskumná, publikačná, kultúrno – osvetová činnosť

Pracovníci archívu realizovali v roku 2020 rezortnú výskumnú úlohu k stému výročiu ratifikácie trianonskej mierovej zmluvy. Podieľali sa na identifikácii a súpise archívneho materiálu tematizujúceho regionálne špecifiká a lokálne dôsledky mierovej zmluvy. Niektoré z dokumentov z vyhotoveného súpisu boli obsiahnuté v librete výstavy „Trianon v dokumentoch, storočná história hraníc Slovenska“, ktorej vernisáž bola súčasťou sprievodného programu rovnomennej odbornej konferencie. Tam dve pracovníčky štátneho archívu prezentovali spoločný príspevok sumarizujúci archívny materiál deponovaný štátnym archívom k téme.

V roku 2020 pracovníci realizovali úlohy súvisiace s aktivitami Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka sledujúcimi zvrátenie chaotického stavu s vlastníctvom, držbou, nárokom, užívaním a hospodárením pozemkov. Pracovníci tak vyhotovili súpisy urbárskych spoločností a pasienkových spoločenstiev i chronológie založenia jednotných roľníckych družstiev v príslušných okresoch a vtedajšom Banskobystrickom kraji. V tejto súvislosti boli dvaja pracovníci nominovaní do medzirezortnej komisie.

Pracovníčka Štátneho archívu v Banskej Bystrici spolupracovala tiež na projekte Život za divadlo svojou osobnou účasťou, ktorá sa konala v kine Lumiere v Bratislave. V Štátnom

archíve sa realizovali dve výstavy v priestoroch bádateľne pod názvom Rok slovenského divadla, z histórie divadla a divadelníctva v Banskej Bystrici a Cesta k modernej nemocnici v Banskej Bystrici. Ďalšou aktivitou zo strany Štátneho archívu bola prezentácia knihy Zborník štúdií vydaného pri príležitosti životného jubilea 70 rokov doc. PhDr. Vladimíra Segeša, PhD. Ďalšou aktivitou, ktorú Štátny archív vyvíjal bola spolupráca pri zostavovaní maďarskej retrospektívnej bibliografie pod názvom Régi Magyarországi Nyomtatványok V. 1671-1685 = Staré tisky Uher 1671-1685 V. sv, a tiež bola vydaná štúdia November 1989 v archívnych fondoch Štátneho archívu v B. Bystrici, uverejnené v zborníku z medzinárodnej vedeckej konferencie „Annus mirabilis“ Rok 1989 a Slovensko – od totality k demokracii“. Pracovníci banskobystriického archívu spolupracovali pri príležitosti 525. výročia vzniku Thurzovsko-Fuggerovskej spoločnosti so Štátnou vedeckou knižnicou v Banskej Bystrici.

Pre Ottovo nakladateľstvo sme poskytli 43 kusov skenov plagátov pre publikácie Kronika Slovenského štátu 1941 – 1943 a Kronika Slovenského štátu 1943 – 1945.

Po niekoľkých rokoch sme poskytnutím súhlasu k použitiu novotlače plagátu Štefana Bednára: Umelci pre národ, 1941 opäť spolupracovali so Slovenskou národnou galériou v Bratislave.

Riaditeľ archívu v priebehu roka pôsobil vo funkcii predsedu Vedeckej archívnej rady, podpredsedu Heraldickej komisie MV SR, člena Akvizičnej komisie MV SR, člena Komisie pre digitalizáciu pečatí a pečatidiel, člena Rady pre vojenskú symboliku Ministerstva obrany SR, člena redakčnej rady časopisu Vojenská história Vojenského historického ústavu v Bratislave, člena redakčnej rady Zborníka Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici, člena výboru Slovenskej genealogicko - heraldickej spoločnosti a člena Komisie pre pamätihodnosti mesta Banskej Bystrice. Zároveň bol za spoluprácu pri tvorbe leteckej vojenskej symboliky veliteľom letectva vyznamenaný Pamätnou medailou Vzdušných síl Ozbromených síl Slovenskej republiky. V roku 2020 v odbornom časopise Vojenská história publikoval dve štúdie s názvom: „Gróf Tomáš Erdödy a mantovský Rad Spasiteľa“ a "Ako dôkaz tohože sme túto listinu podpísali vlastnou rukou... Niekoľko poznámok k problematike autentifikácie dekrétov k vyznamenaniam Ozbromených síl Slovenskej republiky. V Slovenskej archivistike mu bola uverejnená štúdia „Niekoľko poznámok k evidencii pečatí a pečatidiel.

Kremnické pracovisko prezentovalo výstavy archívnych dokumentov v objekte archívu Školstvo a vzdelávanie v minulosti, od 1. januára 2020 do 29. októbra 2020 navštívilo 37 osôb a Divadlo a jeho podoby v archívnych dokumentoch, ktorú do konca roku navštívilo 19 osôb. Pracovníčky archívu sa ďalej zaoberali individuálnymi úlohami k regionálnym

dejinám. Dvadsaťpäť rokov pôsobenia kremnického archívu v účelovej budove, Monografia obce Ladomerská Vieska, výskum prameňov a spracovanie podkladov k dejinám obce z obdobia rokov 1939 – 1945, 1946 – 1959, 1972 – 1990, Kolíska umenia, kultúry a vzdelania v Kremnici, výskum prameňov na štúdiu – II. ročník konferencie Kremnica v dejinách 20. storočia, Kremnické kúpalisko – zriadenie a vývoj do času zavedenia termálnej vody, výskum prameňov na štúdiu – II. ročník konferencie Kremnica v dejinách 20. storočia, Kremnickí živnostníci a podnikatelia v medzivojnovom období, výskum prameňov na štúdiu – II. ročník konferencie Kremnica v dejinách 20. storočia. V roku 2020 bola tiež bohatá publikačná činnosť archívu, čo preukazuje nasledujúci zoznam – článok v regionálnych novinách Dvadsaťpäť rokov pôsobenia kremnického archívu v účelovej budove, Kremnické noviny, 2/2020, roč. XXIX, s. 12, príspevok v odbornom periodiku Výstava Divadlo a jeho podoby v archívnych dokumentoch v Štátnom archíve v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, Fórum archivárov 3/2020. Monografie : Monografia Kremnica – banské, technické a kultúrne pamiatky – Kremnický archív, rukopis odovzdaný do tlače. Rôznorodé články a správy: Činnosť Štátneho archívu v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica za rok 2019 – správa do kroniky pre mesto Kremnica, zborník Kremnica v dejinách 20. storočia korektúry textu štúdií: História kremnickej hračkárne 1926 – 1938, Biela stopa Slovenského národného povstania, Výchovno-vzdelávací systém Štátneho ústavu pre hluchonemých v Kremnici 1918 – 1938, Peter Berčík, Medzníky sociálno-ekonomického rozvoja mesta Kremnice v druhej polovici 20. storočia, Oliver Finka, Kremnické baníctvo v druhej polovici 19. storočia a v 20. storočí, Milan Rybársky, História kalvárie v Kremnici. Archív sa zúčastnil aj prezentácie publikácie Kremnica v rannom novoveku – štúdie k dejinám kultúry a každodenného života v 16. – 18. storočí známeho kremnického historika Mgr. Daniela Haas Kianičku, PhD.

V Lučenci sa archív zamerával na výskum vzniku a pôsobenia Miestnej organizácie Živena v Lučenci, na históriu výstavby a činnosti YMCA Lučenec v medzivojnovom období, na oblasť miestnej remeselníckej činnosti prezentujúcou dejiny holičstva a holičov v Lučenci v rámci pôsobenia okresného živnostenského spoločenstva.

V publikačnej činnosti archív spolupracoval s občianskym združením Priatelia histórie Novohradu v spolupráci s občianskym združením PreHradište. V zborníku zo šiesteho ročníka stretnutia priateľov regionálnej histórie v Hradišti sa publikoval odborný príspevok pod názvom Naše nezábudky, pamätník Telovýchovnej jednoty Sokol v Lučenci (1932-1936). Archív ako odborný garant participoval pri vyhodnotení a hlasovaní v rámci nominácií autorov a prác pri udeľovaní ceny Emy Goldpergerovej. Vyhlásenie výsledkov súťaže sa pre pandémiu neuskutočnilo dňa 26. novembra 2020 v rámci šiesteho ročníka Stretnutia priateľov

regionálnej histórie v Lučenci. Slávnostné vyhodnotenie súťaže, odovzdanie cien oceneným sa bude realizovať v roku 2021.

V Banskej Štiavnici sa podieľali na individuálnej výskumnej činnosti – 100 rokov Učiteľskej akadémie v Banskej Štiavnici, Výskyt španielskej chrípky v Banskej Štiavnici a okolí a Výskum archívnych dokumentov k činnosti Ochotníckeho a vzdelávacieho spolku Sitno v Banskej Štiavnici a jeho divadelná činnosť.

Archívne vozidlo

Osobitný problém predstavuje archívne motorové vozidlo v Banskej Bystrici. Archív disponuje dvomi vozidlami. Zatiaľ čo vozidlo Škoda Fabia (rok výroby 2006) v Rimavskej Sobote plne postačuje na občasnú jazdu po meste na jednotku podpory a do depotov, prípadne na výkon štátneho odborného dozoru v okresoch Rimavská Sobota a Veľký Krtíš ako aj na ojedinelé jazdy do Banskej Bystrice a Bratislavy, vozidlo Škoda Fabia (rok výroby 2002) v Banskej Bystrici, ktoré v minulosti využívali pracovníci Odboru archívov a registratúr MV SR v Bratislave je omnoho viac vyťažené. Je síce tiež vhodné na bežné pravidelné jazdy po meste (centrum podpory, mestský a okresný úrad, pošta a podobne), ale vzhľadom na obmedzený priestor pre cestujúcich, malý batožinový priestor a opotrebované sedadlá už nie je príliš vhodné na výkon predarchívnej starostlivosti, rozvoz alebo zvoz materiálu na a z pracovísk, na výkon štátneho odborného dozoru v rámci celého kraja a už vôbec nie na diaľkové jazdy. Pritom iba do Bratislavy v roku 2019 toto vozidlo muselo vykonať až 35 jazd, čo predstavuje do 20000 km. Keďže podobne zastaralý vozový park majú aj ostatné archívy, situáciu by bolo potrebné riešiť z úrovne generálneho riaditeľa Sekcie verejnej správy MV SR.